

Civilinė byla Nr. 3K-3-335-313/2015 (S)

Teismo proceso Nr. 2-50-3-00012-2011-7

Procesinio sprendimo kategorija 124.2.1

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

N U T A R T I S

LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2015 m. gegužės 8 d.

Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų: Alės Bukavinienės (pranešėja), Virgilijaus Grabinsko (kolegijos pirmininkas) ir Algio Norkūno,

rašytinio proceso tvarka teismo posėdyje nagrinėdama pareiškėjo E. M. (E. M.) prašymą atnaujinti procesą civilinėje byloje Nr. 2-165-839/2012 pagal ieškovės V. T. ieškinį atsakovui E. M., trečiajam asmeniui Utenos rajono savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyriui dėl matymosi su vaiku tvarkos pakeitimo ir išlaikymo bei išlaikymo skolos nepilnamečiam vaikui priteisimo,

n u s t a t ė :

Pareiškėjas prašo teismo: 1) atnaujinti procesą civilinėje byloje Nr. 2-165-839/2012; 2) panaikinti Utenos rajono apylinkės teismo 2012 m. birželio 26 d. sprendimą ir perduoti bylą nagrinėti iš naujo pirmosios instancijos – Utenos rajono apylinkės – teismui.

Pareiškėjas nurodo, kad jam ir ieškovei V. T., kartu gyvenant Jungtinėje Karalystėje, 2007 m. rugsėjo 18 gimė sūnus A. M. (A. M.). Netrukus ieškovė su sūnumi grįžo gyventi į Lietuvą, o pareiškėjas liko Jungtinėje Karalystėje. Jungtinės Karalystės Aukštojo teisingumo teismo Šeimos skyrius (Hight Court of Justice (toliau – HCJ) 2010 m. birželio 18 d. sprendimu buvo nustatęs vaiko gyvenamąją vietą Lietuvoje kartu su motina ir pareigą vaiko motinai užtikrinti A. M. bendravimą su pareiškėju 2010–2011 m. nustatytomis datomis, o vėliau 4 kartus per metus po 10 dienų kiekvieną kartą, tačiau Utenos rajono apylinkės teismas, 2012 m. birželio 26 d. sprendimu iš dalies tenkindamas ieškovės V. T. ieškinį, nustatė visiškai kitokią pareiškėjo bendravimo su sūnumi tvarką, t. y. nustatė pereinanąjį laikotarpį iki vaikui sueis septyneri metai, per kurį turi būti atkurtas glaudus emocinis ryšys tarp atsakovo ir vaiko. Taip pat teismas sprendė, kad būdamas septynerių metų vaikas gebės išreikšti savo nuomonę apie tėvą, požiūrį į jį, gali būti išsiaiškinta vaiko nuomonė ir dėl bendravimo su tėvu. Sprendimas apeliacine tvarka apskūstas nebuvo.

Pareiškėjas nurodo, kad nors Utenos rajono apylinkės teismo 2012 m. birželio 26 d. sprendimu nustatytas terminas jau yra pasibaigęs, nes vaikui septyneri metai suejo 2014 m. rugsėjo 18 d., tai nepaneigia jo teisėto intereso siekti ginčijamo sprendimo panaikinimo. Pareiškėjo teigimu, nurodyto termino pabaiga vargu ar gali būti suprantama kaip savaimė atsinaujinanti HCJ nustatyta bendravimo su vaiku tvarka. O dėl pakeistos bendravimo tvarkos E. M. negalėjo palaikyti ryšio su sūnumi, ir tai tapo pagrindine priežastimi jo motinai V. T. 2013 m. pabaigoje kreiptis į Utenos rajono apylinkės teismą dėl neterminuoto tėvo valdžios apribojimo pareiškėjui sūnaus atžvilgiu. Šios bylos nagrinėjimas buvo sustabdytas laukiant Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – ir EŽTT) sprendimo byloje Manic prieš Lietuvą, tačiau šiuo metu nagrinėjimas yra atnaujintas. Ieškinys yra grindžiamas tuo, kad atsakovas E. M. visiškai nedalyvauja auklėjant vaiką, juo nesidomi, neteikia

jam išlaikymo, tarp vaiko ir tėvo nebėra jokio emocinio ryšio, ir tai, ieškovės manymu, sudaro pagrindą neterminuotai apriboti tėvo valdžią E. M. nepilnamečio vaiko atžvilgiu.

EŽTT 2015 m. sausio 13 d. sprendime byloje Manic prieš Lietuvą konstatavo, kad Lietuvos valstybės institucijos, t. y. valstybės skirtas advokatas, antstolis ir Utenos rajono apylinkės teismas, neįvykdė savo pareigų tinkamai apsaugoti pareiškėjo teisę į šeiminių gyvenimą ir taip pažeidė Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – ir Konvencija) 8 straipsnį. EŽTT nurodė, kad A. M. į Lietuvą buvo išvežtas teisėtai ir HCJ 2010 m. birželio 18 d. sprendime pripažino, jog, vaikui išvykus gyventi į Lietuvą ilgesniam nei trijų mėnesių laikotarpiui, jurisdikcija dėl klausimų, susijusių su bendravimu su vaiku teisėmis, pereis Lietuvos teismams. Tačiau HCJ pažymėjo, kad turi įvykti labai svarbus pokytis, jog būtų peržiūrėta jo nustatyta bendravimo su vaiku tvarka. Taigi EŽTT sprendė, kad Lietuvos teismai turėjo jurisdikciją spręsti klausimą dėl tėvo bendravimo su vaiku, tačiau sprendimo peržiūrėjimo pagrindo – tokio svarbaus pokyčio, išskyrus ieškovės V. T. priešiškimą pareiškėjui, nenustatė. EŽTT nurodė, kad Utenos rajono apylinkės teisme, nagrinėjant civilinę bylą dėl bendravimo su vaiku tvarkos nustatymo, iš pareiškėjo buvo atimta galimybė matytis su vaiku pagal HCJ nustatytą bendravimo tvarką.

Atsiliepimų į prašymą dėl proceso atnaujinimo negauta.

Teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a :

Pareiškėjo prašymas grindžiamas CPK 366 straipsnio 1 dalies 1 punkte nustatytu proceso atnaujinimo pagrindu, pagal kurį procesas gali būti atnaujinamas, kai Europos Žmogaus Teisių Teismas pripažįsta, kad Lietuvos Respublikos teismų sprendimai, nutartys ar nutarimai civilinėse bylose prieštarauja Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijai ir (ar) jos papildomiems protokolams, kurių dalyvė yra Lietuvos Respublika. Prašymas dėl proceso atnaujinimo paduotas nepraleidus CPK 368 straipsnio 1 dalyje nustatyto termino.

Pagal Konvencijos 46 straipsnį valstybės privalo vykdyti EŽTT priimtus sprendimus, prižiūrimos Europos Tarybos Ministrų Komiteto. EŽTT praktikoje pabrėžiama, kad, EŽTT priėmus sprendimą dėl žmogaus teisių pažeidimo, valstybė turi teisinę pareigą ne tik sumokėti EŽTT, kaip teisingą atlyginimą, priteistas sumas, bet taip pat privalo imtis bendro pobūdžio priemonių (pvz., teisės aktų, atitinkamos teismo praktikos keitimo) ir (arba), jeigu reikia, individualaus pobūdžio priemonių (pvz., proceso atnaujinimo), skirtų nutraukti konstatuotą pažeidimą ir atlyginti jo pasekmes taip, kad kiek įmanoma būtų atkurta situacija, buvusi iki pažeidimo (žr. Scozzari and Giunta v. Italy [GC], nos. 39221/98 ir 41963/98, § 249, ECHR 2000-VIII; Ilaşcu and Others v. Moldova and Russia [GC], no. 48787/99, § 487, ECHR 2004-VII; ir Lungoci v. Romania, no. 62710/00, § 55, 26 January 2006). Pažymėtina, kad iš esmės EŽTT konstatuoto pažeidimo pobūdis lemia galimybę atnaujinti bylos nagrinėjimą nacionaliniu lygiu ir kiekvienu atveju proceso atnaujinimo poreikis turėtų būti vertinamas individualios situacijos kontekste, todėl, nepaisant Ministrų Komiteto kontrolės sprendimų vykdymo procedūroje, valstybė gali laisvai pasirinkti priemones ar būdus įsipareigojimams pagal Konvencijos 46 straipsnį įvykdyti, aišku, pabrėžiant, jog šie turi būti suderinami su EŽTT padarytomis išvadomis byloje (žr. cituotą sprendimą Scozzari and Giunta v. Italy [GC], § 249).

Nagrinėjamu atveju Utenos rajono apylinkės teismas, perėmęs jurisdikciją pagal 2003 m. lapkričio 27 d. Tarybos Reglamento (EB) Nr. 2201/2003 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis, pripažinimo ir vykdymo, panaikinančio Reglamentą Nr. 1347/2000, 9

straipsnio 1 dalį, 2012 m. birželio 26 d. sprendimu pakeitė HCJ nustatytą vaiko A. M. bendravimo su pareiškėju tvarką. Kaip nustatė EŽTT, pareiškėjas neturėjo galimybės pateikti savo pastabų teismo posėdyje Lietuvoje, stokojo informacijos apie procesą, todėl buvo pažeista jo teisė į šeimos gyvenimo gerbimą. Iš EŽTT sprendimo taip pat matyti, kad šis teismas, nors ir sutiko, kad Lietuvos teismai turėjo jurisdikciją spręsti bendravimo klausimus, tačiau jis neįžvelgė labai reikšmingų pokyčių (išskyrus motinos priešišumą), kurie būtų reikalingi, siekiant peržiūrėti HCJ nustatytą bendravimo su vaiku tvarką.

Pažymėtina, kad ginčijamu Utenos rajono apylinkės teismo sprendimu buvo nustatyta laikina A. M. bendravimo su pareiškėju tvarka, galiojusi iki vaikui sueis septyneri metai. Suėjus šiam terminui ir nė vienam iš tėvų nesikreipus dėl naujos bendravimo tvarkos nustatymo, galioja bendras CK 3.156 straipsnio nustatytas tėvų teisių ir pareigų lygybės principas, šiuo atveju reiškiantis tai, kad pareiškėjas E. M. turi teisę ir pareigą bendrauti su vaiku ir dalyvauti jį auklėjant (CK 3.170 straipsnio 1 dalis) lygiais pagrindais kaip ir vaiką auginanti motina, jei tai neprieštarauja geriausiems vaiko interesams. Utenos rajono apylinkės teismo 2012 m. birželio 26 d. sprendimo peržiūrėjimas šiuo atveju nesukeltų jokių teisinių padarinių, nes, kaip pažymėta pirmiau, juo buvo nustatyta laikina bendravimo su vaiku tvarka, šiuo metu ji negalioja. Be to, akcentuotina tai, kad šiuo atveju yra neįmanomas aplinkybių retrospektyvus vertinimas, nes vaiko interesai, į kuriuos turi būti atsižvelgta nustatant bendravimo tvarką, turi būti analizuojami dabartiniu momentu.

Taip pat teisėjų kolegija pažymi, kad tėvams nesusitarus dėl bendravimo su vaiku tvarkos, teismas, nagrinėjantis šį ginčą, turėtų atsižvelgti į visas aplinkybes, nustatytas tiek Anglijos, tiek Lietuvos kompetentingų institucijų, nes vaiko bendravimo su skyriumi gyvenančiu tėvu tvarkos nustatymas nėra savitiksliis, ja visų pirma siekiama išlaikyti, atkurti vaiko ryšį, jei jis yra nutrūkęs ar susilpnėjęs, su skyriumi gyvenančiu tėvu. Vaiko, kaip visavertės asmenybės, raidai reikalinga abiejų tėvų parama ir rūpinimasis, žinojimas, kad jis abiem tėvams yra vienodai svarbus, kad abu tėvai jam yra vienodai prieinami ir lankstūs, t. y. esantys šalia vaiko tada, kada jam labiausiai reikia. Abiejų tėvų tikslas turi būti vienas – užtikrinti vaiko saugų ryšį su abiem tėvais. Ilgai besitęsiantys tėvų konfliktai ir teismo procesai neleidžia nusistovėti tarpusavio santykiams ir tam tikram gyvenimo ritmui, kuris užtikrintų vaiko saugumą. Tačiau tai nėra priežastis riboti vaiko bendravimą su skyriumi gyvenančiu tėvu. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad nuolat ir tiesiogiai bendrauti su skyriumi gyvenančiu tėvu yra vaiko teisė (CK 3.170 straipsnio 2 dalis), todėl tėvai turi pareigą šią teisę užtikrinti, o motina sudaryti sąlygas vaikui patogiu laiku susitikti su tėvu.

Atsižvelgdama į nustatytas aplinkybes, teisėjų kolegija sprendžia, kad nagrinėjamu atveju pareiškėjo E. M. prašymas atnaujinti procesą byloje dėl bendravimo su vaiku tvarkos nustatymo yra nepagrįstas, todėl procesas yra neatnaujinamas.

Kaip pažymėta pirmiau, pareiškėjo teisė bendrauti su sūnumi nėra apribota, o tėvams nesusitarus dėl konkrečios bendravimo tvarkos, E. M. dėl jos nustatymo turi galimybę reikšti priešiškinį civilinėje byloje dėl tėvų valdžios apribojimo arba kreiptis į teismą dėl bendravimo su vaiku tvarkos nustatymo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi CPK 356 straipsnio 1 dalimi, 365 straipsnio 1 dalimi, 366 straipsnio 1 dalies 1 punktu, 368 straipsnio 1 dalimi, 370 straipsnio 3 dalimi,

n u t a r i a :

Neatnaujinti proceso civilinėje byloje Nr. 2-165-839/2012 pagal ieškovės V. T. ieškinį atsakovui E. M., trečiajam asmeniui Utenos rajono savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyriui dėl

matymosi su vaiku tvarkos pakeitimo ir išlaikymo bei išlaikymo skolos nepilnamečiam vaikui priteisimo.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai Alė Bukaviniene Virgilijus Grabinskas

Algis Norkūnas